

Natur på ørnenes ønskeliste

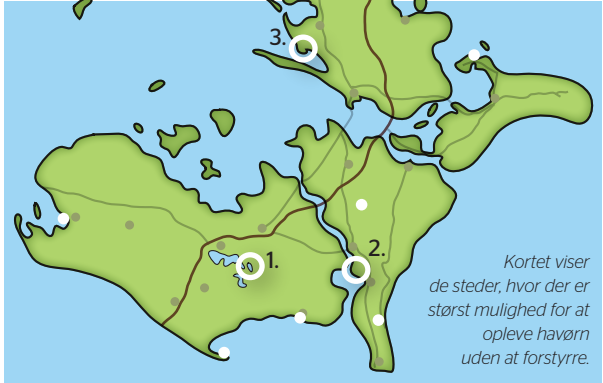
I *Havørnens Rige* findes i rigeligt mål netop den natur, der står øverst på ørnenes ønskeliste. Der er skove med store gamle løvtræer, så havørnen kan bygge sin imponerende rede og lande i træet på trods af et kæmpe vingefang. Der er søer og lavvandede kystområder tæt på skovene og dermed rigelig adgang til føde. De mange vildtreservater rundt om Lolland og Falsters kyster er en fordel for ørnene. Her er store bestande af ynglende vandfugle, og især om efteråret kommer tusinder af trækkende fugle forbi. Her er også mange steder med fred og ro - for i yngletiden vil ørnene helst være sig selv og er sårbare overfor forstyrrelser.

Chance for at se havørn

Med lidt tålmodighed er der store chancer for at se havørn i *Havørnens Rige*. Om vinteren, hvis der er is, vil man ofte finde havørne ved våger, hvor der er andefugle og blishøns. Vær også opmærksom, hvis store flokke af vandfugle pludselig går på vingerne, for så er der ofte en jagende havørn på spil.

Benyt fugletårnene

Fugletårnene er placeret ved fuglelokaliteter, og her er der god mulighed for at se havørn. Der er fugletårne ved Maribosøerne, Nakskov Fjord, Bøtø Nor, Ulvshale, Majbølle Nor, Nyord og Avnø. Ved Hyllekrog Fyr kan man komme op i fyrtårnet uden for ynglesæsonen. Se nærmeste adresser på fugletårne på Naturstyrelsens hjemmeside www.udinaturen.dk

1. Lolland og Maribosøerne

Alle 4 søer ved Maribo er gode ørnelokaliteter året rundt. Fugletårnet ved Lysebro Mose giver gode muligheder for at observere havørne uden at forstyrre det ynglende par ved Hejrede Sø. Nakskov Fjord, farvandet ved Hyllekrog, Rødsand, Majbølle Nor og Nysted Nor er også gode ørnelokaliteter på Lolland.

2. Falster

Uden for ynglesæsonen flyver havørnen ofte langs Guldborgsund og Smålandsfarvandet kyster, hvor der normalt er mange rastende ænder og blishøns. Der ses også jævnligt havørne i Hannenovskoven og ved Bøtø Nor Fuglereservat ved Marielyst.

3. Sydsjælland og Møn

Der er gode chancer for at se havørn ved de lavvandede kystområder på Sydvestsjælland, f.eks. ved Knudshoved Odde og ved Avnø. Ligeledes er der gode chancer ved de lavvandede områder ved Ulvshale og Nyord på Nordvestmøn.

Miljø- og Fødevareministeriet
Naturstyrelsen
www.naturstyrelsen.dk

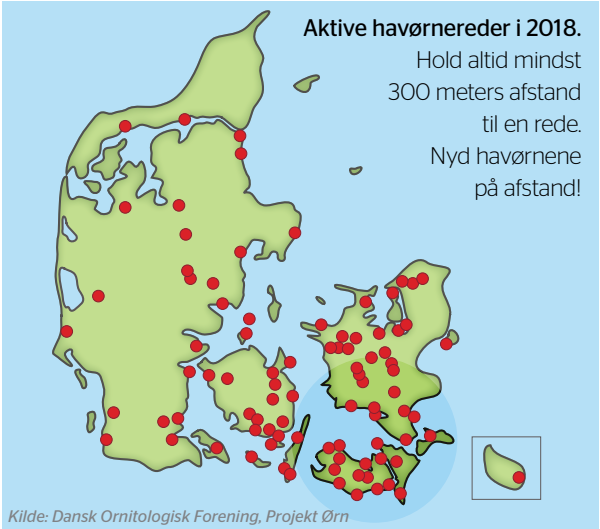
Tlf.: 72 54 30 00

Fotos: Helge Sørensen og Steen E. Jensen. Kort og grafisk opsætning: Hørth-freelance.dk Tryk: Rosendahl's 2019

Havørnens Rige

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Havørnene kommer igen

Det er en stor succes for dansk naturforvaltning, at havørnen igen yngler i Danmark. I forrige århundrede var havørnen udryddet herhjemme, men i 1995 genindvandrede den til landet. Sidenhen har flere og flere havørnepar slået sig ned og bestandsudviklingen har været stigende lige siden og overgået alles forventninger. I 2018 blev der observeret over 90 ynglende par. En succes man ikke turde drømme om bare for ganske få år siden. Noget tyder dog på, at de bedste territorier er ved at være taget. Det er heller ikke alle par, der får unger på vingerne. De unge ørne skal gerne have et par forsøg, før det lykkes at få unger på vingerne. Havørnen er normalt først kønsmoden, når den er 5-7 år.

Havørnens Rige

De første ørne kom til Danmark fra Nordtyskland, og det var derfor naturligt, at de første par ynglede på Lolland og i Sønderjylland. De første unger kom på vingerne i 1996 i Sønderjylland, men allerede året efter ynglede der også et par på Lolland. Sydhavsøerne, Møn, Midt- og Sydsjælland kom hurtigt til at huse størstedelen af Danmarks havørnebestand og kan derfor med rette kaldes *Havørnens Rige*. I dag har havørnen udvidet sit rige, idet der også er adskillige ynglende havørne på resten af Sjælland, Fyn samt i Østjylland.

Den flyvende dør

Havørnen er imponerende med et vingefang på op til 2,5 m. Den kaldes også *den flyvende dør*, da vingerne er bredde og næsten firkantede. Som hos de fleste rovfugle er hunnen noget større end hannen. Hannen vejer op til 5,5 kg og hunnen op til 7 kg. Størrelsesforskellen er et velkendt fænomen hos rovfugle. Man mener, det kan være en tilpasning til ungernes opvækst. Hunnen er næsten konstant på reden hos de små unger, og føden skal parteres og gives i små bidder til ungerne. Her kan hannen bidrage med føde til familien med relativt småt bytte, som bringes hyppigt. Når ungerne bliver så store, at de kan klare sig selv på reden, så kan hunnen hjælpe til med at bringe endnu større og tungere bytte, end hannen kan magte til de store sultne unger.

Kendetegn

Den unge havørn har mørkebrun fjerdragt, brunt næb og brune øjne. Den gamle har lysebrun, nogle gange grålig fjerdragt, karakteristiske hvide halefjer, gult næb og gule øjne. Ungerne forlader reden i juli, fuldt udvoksede. De er oftest lidt større og federe end forældrene af al den mad, de har fået. Havørnen har et stort og kraftigt næb. Forskerne er ikke helt enige om hvorfor, men nævner ofte, at hurtige rovfugle som falke har et lille næb. De kan ikke manøvrere hurtigt i luften med et meget stort næb. Havørnen er en relativt langsom og tung rovfugl, der til gengæld kan flænse et stort bytte og ådsler med meget sejt skind og hud, og desuden kan den "klippe" i knogler og sener. Verdens største havørn (Stellers havørn) kan flænse sæler og små delfiner med sit enorme næb.

Ung havørn

Gammel havørn

Mobning i lufrummet

Havørnen drilles ofte af krager og andre fugle, men den lader sig sjældent irritere. Det ville kræve alt for meget energi at forsvare sig. Desuden har den intet at frygte, den er suverænt kongen af lufrummet.

Slår mave i timevis

Når havørnen er mæt, finder den ofte et træ at sidde i, gerne lidt gemt. Der kan den sidde i timevis, pudse fjer og hvile sig. Den kan virke lidt doven, men det er energibesparende. Vil man se en havørn i luften, er chancerne normalt størst om morgenen og formiddagen, hvor den er sulten og på jagt.

Gråkrage driller en yngre havørn

Havørnens favoritmenu

Havørnen har brug for 300-500 g føde om dagen. Forår og sommer består føden mest af fisk, som opholder sig i vandets lune overflade. Det kan være brasen, skalle og gedde, men andre fisk er også på havørnens menu. Hvis fisken er så stor, at ørnen ikke kan lette, bruger den vingerne som årer og "svømmer" ind til bredden med sit bytte. Skarven, som kan dykke og er en dygtig ålefisker, får af og til stjålet sin fangst af havørnen, eller bliver selv bytte for en sulten ørn. I vinterhalvåret er hovedføden fugle. Blishøns er en favorit, men ænder, skarv og måger skal også tage sig i agt. Havørnen tager gerne svækkede fugle, der er et nemt bytte. Havørnen rydder op i naturen. Når den har spist af byttet, holder kragefugle og måger fest på resterne.

Gammel havørn ved et dødt rådyr

Skarvunger er en snack for ørne

Flere steder i landet har havørne rede ved eller i skarvkolonier. Det er nem mad at snuppe en skarv-unge fra reden, når man selv og ungerne er sultne! De danske havørne tager sjældent levende pattedyr. Ørnens kraftige klør er gode til at holde fast i glatte fisk og baskende fugle, men fødderne har ikke nok affjedring til at kunne slå ned på en løbende hare. De æder derimod gerne ådsler.

Rede og unger

Reden passer til den store fugl; den er enorm og kan veje op mod et helt ton. Havørnen er ikke trofast overfor magen. Han eller hun kan sagtens blive udskiftet over årene. Reden genbruges gerne, og den udbygges eller forbedres hvert år. Det er en helt speciel oplevelse at se havørnen flyve mod reden med meget store grene i fangerne. Havørnen lægger 1-2 og sjældent 3 æg. Ofte ser man 2 flyvefærdige unger fra en rede. Rugning starter i februar-

Den enorme havørnerede med en voksen og to unger

marts, og begge forældre ruger, men hunnen tager den største tørn. Efter cirka 40 dage kommer ungerne ud af æggene, og efter endnu cirka 70 dage i reden er ungerne flyvefærdige i juni-august. Derefter er ungerne sammen med forældre-fuglene i et par måneder, hvor de lærer at fange fisk og vandfugle ved at efterligne forældrenes jagtmetoder. Ud på efteråret er de unge havørne klar til at stå på egne vinger gennem deres første vinter. Havørnen kan blive op til 30 år gammel.